

хом застосування достатньої кількості технічних засобів із обмеження викидів, скидів, відходів. Останнє передбачає, що навіть за незначної потенційної можливості екологічне забезпечення повинно бути стабільним в умовах ускладнень, пов'язаних із аварійними ситуаціями.

Українські вчені також визначають основними у характеристиці екологічної безпеки здатність держави гарантовано забезпечувати безпеку виробництва і населення країни як у звичайних, так і надзвичайних ситуаціях. Екологічна безпека розглядається в контексті можливостей держави гарантувати безпечно виробництво [3; 6].

Екологічна безпека є важливою складовою загальнодержавної політики і характеризує політичну незалежність країни, її економічну міць та стабільність, соціальну забезпеченість населення і здатність задоволення продовольчих потреб своїх громадян, не завдаючи шкоди загальнодержавним інтересам. Ми пропонуємо виділення трьох головних аспектів екологічної безпеки:

- перший – політичний – характеризує здатність держави підтримувати свій стабільний позитивний міжнародний імідж;
- другий – економічний – свідчить про можливості держави мобілізувати внутрішні ресурси країни для організації виробництва;
- третій – соціальний – визначає рівень захисту населення.

Необхідність забезпечення екологічної безпеки України потребує впровадження безпечних технологій, що передбачає державну підтримку вітчизняних виробництв і проведення заходів безперервного контролю з метою гарантування екологічної безпеки підприємств.

Висновки. Розглядаючи питання національної безпеки, необхідно виходити із найгірших передбачень вирішення світової екологічної проблеми. Відтак екологічна безпека є важливою складовою національної та економічної безпеки. Вона має, як уже наголошувалося, такий просторовий формат: глобальна екологічна безпека, що характеризується балансом між світовим виробництвом і світовим споживанням; національна екологічна безпека, яка базується на концепції самозабезпечення основними видами

систем захисту та безпеки; регіональна безпека на рівні соціальних груп, родин, окремої особистості.

Забезпечення екологічної безпеки на основі стратегічного планування природокористування дозволяє передбачити екологічні наслідки господарських рішень. Дослідження соціально-економічних і природних закономірностей відкриває шлях до створення ефективної системи управління екологічним комплексом на регіональному та державному рівнях.

Література

1. Герасимчук З. В. Наукові засади дослідження екологічної безпеки як фактора сталого розвитку / З. В. Герасимчук // Економіка України. – 2004. – № 2. – С. 63–69.
2. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізм реалізації / З. В. Герасимчук. – Луцьк : Надністрів'я, 2001. – 528 с.
3. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку / О. А. Васюта. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 599 с.
4. Антонюк Л. Л. Міжрегіональна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації / Л. Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 276 с.
5. Буркинський Б. В. Специфічні доміанти стратегії стійкого регіонального розвитку / Б. В. Буркинський, С. К. Харічков // Економіка промисловості. – 2002. – № 3. – С. 24–29.
6. Веклич О. О. Екологічний чинник формування конкурентоспроможності національної економіки / О. О. Веклич // Економіка України. – 2005. – № 12. – С. 65–72.

Стаття надійшла до редакції 28.12.2012

References

1. Gerasymchuk, Z. (2004). Scientific approaches to research of environmental safety as a factor of sustainable development. *Economy of Ukraine*, 2004, no. 2, pp. 63–69 (in Ukr).
2. Gerasymchuk, Z. (2001). *Regional policy of sustainable development: methodology of formation, mechanism of implementation*. Lutsk: Nadnistrov'ya 2001. 528 p. (in Ukr).
3. Vasyuta, O. (2001). *Problems of ecological strategy of Ukraine in the context of global development*. Ternopil: Economic Thought, 2001. 599 p. (in Ukr).
4. Antonyuk, L. (2004). *The Interregional competitiveness of countries: theory and mechanism of implementation*. Kiev: KNEU, 2004. 276 p. (in Ukr).
5. Burkyn's'kyi, B., Kharichkov, S. (2002). Specific dominants of strategy for sustainable regional development. *Industry's Economics*, 2002, no. 3, pp. 24–29 (in Ukr).
6. Veklych, O. (2005). The ecological factor of the national economy competitiveness formation. *Economy of Ukraine*, 2005, no. 12, pp. 65–72 (in Ukr).

Received 28.12.2012

УДК 658.15:621

Н. В. Шандова

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та маркетингу Херсонського національного технічного університету, Україна
natshandov@i.ua

КОНЦЕПЦІЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті досліджено значення розвитку промислового виробництва у забезпеченні стійкого економічного розвитку національного господарства, запропоновано концепцію стійкого розвитку промислового комплексу, розглянуто тенденції та закономірності розвитку промислових підприємств.

Ключові слова: стійкий розвиток, промисловість, продуктивність праці, конкурентоспроможність.

Н. В. Шандова

кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента и маркетинга Херсонского национального технического университета, Украина

КОНЦЕПЦИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В статье исследовано значение развития промышленного производства для обеспечения устойчивого экономического развития национальной экономики, предложена концепция устойчивого развития промышленного комплекса, рассмотрены тенденции и закономерности развития промышленных предприятий.

Ключевые слова: устойчивое развитие, промышленность, производительность труда, конкурентоспособность.

Nataliya V. Shandova

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Department of Management and Marketing of Kherson National Technical University, Ukraine

THE CONCEPT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. In the article the author has investigated the role of industrial production development in the sustainable development of the national economics, and has proposed the concept of sustainable development of the industrial complex, has described tendencies and regularities of the industrial enterprises development.

Key words: sustainable development, industry, labour productivity, competitiveness.

JEL classification: O40

Постановка проблеми. Тенденції розвитку України висувають нові вимоги до організації управління вітчизняною промисловістю, диктують необхідність її своєчасного реформування й модернізації з метою досягнення максимального економічного ефекту. Основні перешкоди сталому розвитку створюють такі характеристики промисловості України, як її структурна недосконалість, слабкий розвиток високотехнологічних галузей і превалювання сировинних галузей, істотна залежність від світового ринку, що виявляється у високих показниках імпорту товарів кінцевого споживання, продовольства та експорту сировини. Це свідчить про порушення принципів самодостатності й комплексності розвитку промисловості, зниження ефективності виробництва, зростання його ресурсо- і енергоємності.

Сучасний стан, тенденції та закономірності розвитку економіки потребують адекватного механізму оцінки розвитку промислових підприємств. На думку автора, найкраще це робити за допомогою моніторингу продуктивності праці, що створює інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень стосовно збереження тенденцій розвитку та конкурентоспроможності промислових підприємств на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми теорії оцінки систем управління розвитком, забезпечення економічної стабілізації економіки й стійкості підприємств, підвищення якості та ефективності управління процесами розвитку підприємств знайшли відображення в монографіях і публікаціях вітчизняних та закордонних учених, серед яких: Є. Альтман, Л. І. Абалкін, О. В. Ареф'єва, М. І. Баканов, В. О. Василенко, В. М. Гесць, В. М. Гончаров, І. Пригожин, В. В. Ковальов, Я. Корнаї (*J. Kornai*), Р. Ш. Коуз (*Ronald H. Coase*), Н. Н. Моїсєєв, А. В. Молодчик, Ю. С. Погорєлов, Р. Ридер (*Robert R. Reeder*), Г. В. Савицька, Р. С. Сайфулін, І. Н. Омельченко, С. Фішер (*S. Fischer*), Ф. Хайєк (*F. A Hayek*), А. Д. Шеремет, В. М. Ячменюва. Узагальнення результатів досліджень зазначених учених дозволило використати їх напрацювання як базу для інтерпретації категорії стійкого розвитку і побудови на цій основі моделі адаптивності системи менеджменту промислових підприємств. Водночас, проблеми теорії, методології та практики адаптивності системи менеджменту вітчизняних промислових підприємств уявляються недостатньо вивченою цариною знань і потребують подальшого дослідження, особливо в умовах розгортання кризових ситуацій.

Мета статті – визначення сучасних тенденцій та закономірностей розвитку промислових підприємств і його значення для забезпечення стійкого розвитку економіки.

Основні результати дослідження. Для розвитку економіки будь-якої держави важливі всі галузі національного господарства, але її фундаментом залишається все ж таки промисловість. Промисловість є структуроутворюючою галуззю, що дає можливість розвиватися сфері послуг. Промислові підприємства повинні мати вигоду (виробничу, економічну, іміджеву та ін.) від взаємодії з об'єктами інфраструктури, бо інакше ця взаємодія втрачає сенс. Якщо замовлення з боку промисловості відсутні (незалежно від причин) або не забезпечують середню рентабельність, то організації інфраструктури можуть припинити свою діяльність.

Промислова продукція існує у вигляді будинків і споруд підприємств та організацій, устаткування, без чого неможливе відтворення засобів виробництва, приміщень шкіл, лікарень, банків, роздрібних магазинів, які створюють умови для розвитку сфери послуг. Власне сфера послуг також є інфраструктурою промисловості й виробляє продукцію, яка має не матеріальну, а реальну цінність – наприклад,

послуги із перевезення вантажів, просування продукції, охорони здоров'я або надання освіти.

Промислова продукція у вигляді тракторів, елеваторів, систем зрошення, комбайнів – це основа розвитку сільського господарства, яке, своєю чергою, виробляє сільськогосподарську продукцію, в основному продовольство й рослинні волокна.

Така промислова продукція, як шахтне устаткування, магістральні трубопроводи, насоси, нафтоперегінні заводи, плавильні печі, складає основу добувної галузі, що забезпечує потік сировини й енергії, які необхідні для розвитку інших галузей.

Промислова продукція існує також у вигляді споживчих товарів – автомобілів, радіоприймачів, холодильників, житлових будинків. Кількість споживчих товарів на душу населення – важливий показник матеріального добробуту.

Промислова продукція виступає як форма промислового капіталу, тобто реально існуючі металургійні заводи, електростанції, верстати та інше устаткування використовуються для того, щоб компенсувати старіння і вихід із ладу діючого устаткування та збільшити обсяг промислового капіталу, що в майбутньому дозволить одержати ще більше промислової продукції [1].

Таким чином, від розвитку й підвищення ефективності промислового виробництва, збільшення конкурентоспроможності вітчизняних галузей, секторів, підприємств і продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку залежить забезпечення стійкого економічного розвитку національного господарства в довгостроковій перспективі.

Існує тісний взаємозв'язок між промисловістю та навколишнім природним середовищем. Цей взаємозв'язок може бути узагальнений у рамках концепції, що охоплює три компоненти стійкого розвитку: відповідальність за стан навколишнього природного середовища, економічне відтворення (створення матеріальних цінностей) і соціальний розвиток (рис.).

Результати розвитку промисловості визначаються двома основними факторами – промисловим потенціалом і якістю системи керування його розвитком. Тому необхідно визначити їх сутність, структуру та розробити систему індикаторів для кількісної оцінки цих факторів.

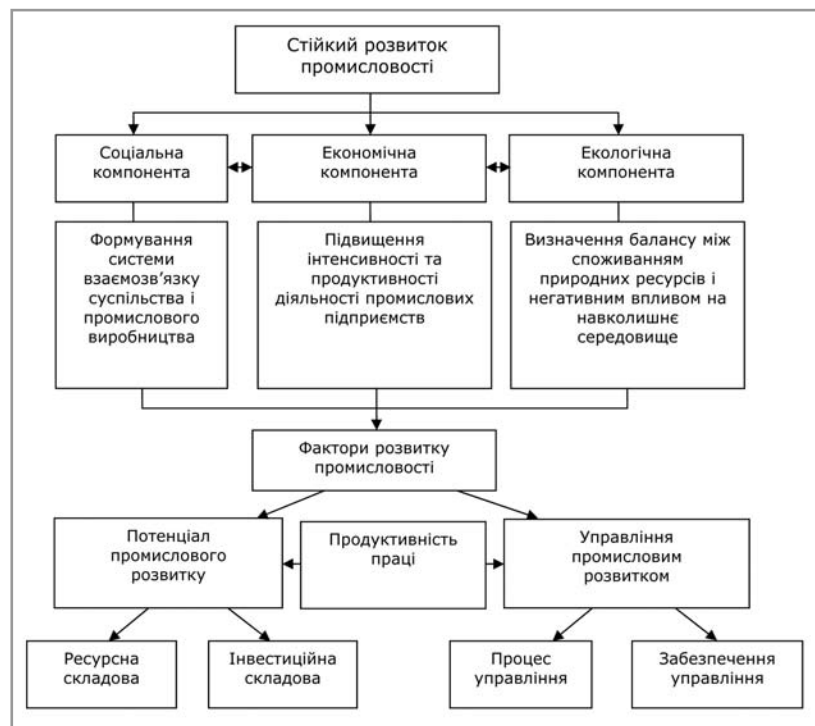

Рис. Концепція стійкого розвитку промисловості
Джерело: Схему складено особисто автором

Існують різні трактування поняття «потенціал». Однак кожне з них підкреслює його зв'язок із процесом розвитку, якісним перетворенням соціально-економічної системи, що відповідає інноваційній орієнтованості сучасної економіки та її промислового сектору. При цьому потенціал являє собою систему наявних засобів, запасів і джерел, які можуть бути використані для досягнення певної мети.

До потенціалу виробничо-економічної системи, складовою якої є, зокрема, промисловий комплекс, входять такі елементи:

- виробничий потенціал, який характеризує наявні основні фонди і кадрові ресурси, що ефективно взаємодіють між собою;
- інноваційний потенціал, у якому закладено можливості розвитку промислових підприємств;
- управлінський потенціал, що формує умови для функціонування підприємств та промислового комплексу;
- ринковий потенціал, що відображає максимально можливий обсяг реалізації промислової продукції.

До потреб промислового комплексу і підприємств, які входять до його складу, належить передусім залучення інвестицій, що відповідно сприяє розвою промисловості та соціально-економічному розвитку загалом.

Управління промисловим розвитком містить такі складові:

1. Організаційно-методичне забезпечення промислового комплексу і створення умов для його ефективного розвитку.

2. Інноваційно-інвестиційне забезпечення, вдосконалення конкурсної системи відбору НДДКР та проектів розвитку об'єктів промислового комплексу.

3. Кадрове забезпечення об'єктів промислового комплексу.

4. Нормативно-правове забезпечення об'єктів промислового комплексу для здійснення довгострокової діяльності в рамках законодавчого і нормативно-правового поля.

5. Інформаційне забезпечення об'єктів промислового комплексу, що, зокрема, передбачає використання системи інформації про перспективи розвитку промисловості.

Як уже відзначалося, промисловість відіграє винятково важливу роль у відновленні технологій та здійсненні науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, що мають вирішальне значення, по-перше, для економічного й соціального розвитку країни та, по-друге, для розробки, впровадження і поширення екологічно безпечних технологій та методів управління, які є ключовими елементами стійкого розвитку. Чільне місце у відновленні технологій і здійсненні НДДКР, підвищенні конкурентоспроможності підприємств відведено машинобудуванню – одній із провідних галузей промисловості. Виробляючи найактивнішу частину основних виробничих фондів – зняття праці, машинобудування істотно впливає на темпи й напрями науково-технічного прогресу в інших галузях господарства, зростання продуктивності праці та інші показники, що визначають ефективність виробництва. Для прискорення розвитку машинобудівного комплексу необхідно вирішити такі завдання:

- підвищити конкурентоспроможність машинобудівної продукції на базі використання передових технологій;
- посилити інвестиційну привабливість галузі, у тому числі для іноземних інвесторів;
- розширити ринки збуту машинобудівної продукції, і насамперед завдяки вдосконаленню митно-тарифної політики та підтримці експортного потенціалу;
- реструктурувати машинобудівний комплекс, покращити забезпечення його науковими і робітничими кадрами [2].

Аналіз тенденцій розвитку машинобудування починаючи з 2000 р. вказує на постійні коливання економічного стану галузі. Номенклатура продукції машинобудування в основному задовольняє першочергові потреби внутрішнього ринку в засобах виробництва й споживання. Але для забезпечення споживачів сучасною високоефективною продукцією машинобудування вітчизняного виробництва, підтримки інноваційного розвитку та ефективної конку-

рентоспроможності всіх інших секторів реальної економіки Кабінет Міністрів України затвердив Постановою № 516 від 18.04.2006 р. Державну програму розвитку машинобудування на 2006–2011 рр. Головною метою програми було визначено створення конкурентоспроможного машинобудівного комплексу, здатного вирішити завдання із забезпечення основних секторів реальної економіки інноваційно-ефективною машинобудівною продукцією власного виробництва та збільшення обсягів експорту. Дії уряду, спрямовані на підтримку високотехнологічних галузей машинобудування, дозволять досягти позитивних темпів приросту обсягів виробництва. Водночас, економічні трансформації, створення ринкових принципів функціонування і розвитку, зміна форм власності підприємств та їх реструктуризація (нині понад 80% підприємств перебувають у недержавній формі власності), на жаль, істотно не розширили можливості розвитку машинобудівного комплексу [3].

Зв'язок промислового розвитку, продуктивності й конкурентоспроможності останнім часом стає дедалі очевиднішим. Досвід країн із розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що тільки підвищення продуктивності праці дає можливість зберегти позитивні тенденції розвитку і високий рівень конкурентоспроможності промислових підприємств на ринку. Кошти, які витрачаються на пошук та реалізацію резервів росту продуктивності праці, згодом багаторазово окупаються в результаті зниження виробничих і невиробничих витрат, зростання прибутку, досягнення успіхів у конкурентній ринковій боротьбі.

Сьогодні показник продуктивності відображає ступінь корисного застосування не тільки живої праці, а й використовуваних засобів виробництва, тобто може характеризувати витрати як живої, так і уречевленої праці. Загальна тенденція до зростання продуктивності праці виявляється в тому, що частка живої праці у продукті зменшується, а уречевленої – зростає, але таким чином, що загальний обсяг праці, що міститься в одиниці продукції, скорочується. У цьому полягає сутність підвищення продуктивності суспільної праці.

Проаналізувавши показники ефективності функціонування галузей економіки, можна виявити основні причини невідповідних темпів розвитку галузей економіки й погіршення якісних показників. Зведена (узагальнена) ефективність формується в результаті взаємодії трьох базових її елементів, а саме: продуктивності праці (використання живої праці), фондовіддачі, або рентабельності активів (використання минулої праці), рентабельності продукції (витрата виробничих ресурсів усіх видів). У процесі живої праці реалізується потенціал інших компонентів виробництва, тому управління продуктивністю праці пов'язане із максимальним використанням потенціалу виробничо-економічної системи, всього комплексу ресурсів виробництва, виявлення й реалізації резервів і зведення до мінімуму втрат. До того ж рівень продуктивності праці слугує об'єктивним мірилом його оплати. Не можна спожити більше, ніж виробляється. Оплата праці, що перевищує ріст продуктивності, можлива лише за рахунок використання прибутку. У цьому випадку зменшуються нагромадження та інвестиційна активність підприємств, а в остаточному підсумку – перспективи подальшого підвищення добробуту працівників.

Показники продуктивності праці у промисловості, і зокрема в машинобудуванні, за період 2005–2011 рр. наведено в табл. Індекси продуктивності праці обчислено за формулою:

$$I_{пп} = \frac{OP_t}{OP_0} = \frac{OP_t}{OP_0} \cdot \frac{Чпвп_0}{Чпвп_t}$$

де OP_t і OP_0 , $Чпвп_t$ та $Чпвп_0$ – відповідно обсяги виробництва і чисельність промислово-виробничого персоналу в базовому та поточному роках; $I_{пп}$ – індекс продуктивності праці в поточному році.

Таблиця

Показники продуктивності праці у промисловості, 2005-2011 рр.

Показник	Період	Промисловість	Переробна промисловість	Машинобудування	Виробництво машин та устаткування	Виробництво електричного, електронного й оптичного устаткування	Виробництво транспортних засобів та устаткування
Чисельність ПВП, тис. осіб	2005	3416	2370	773	352	174	247
	2006	3362	2329	740	334	172	234
	2007	3287	2268	710	310	168	232
	2008	3188	2192	687	293	165	229
	2009	2851	1886	579	241	147	191
	2010	2842	1884	578	253	149	176
Індекс виробництва	2006	106,2	106,3	111,8	102,9	110,7	119,1
	2007	107,6	109,9	119	103	129,1	130
	2008	94,8	94	100,3	98,2	93,2	105,7
	2009	78,1	73,5	55,1	62,4	71,8	42,1
	2010	111,2	113,9	136,1	121,1	124,2	161,9
	2011	107,6	108,2	117,2	112,5	114,7	122,6
Середньорічний		100,2	99,9	102,7	98,0	105,3	105,4
Індекс продуктивності праці	2006	107,9	108,2	116,8	108,4	112,0	125,7
	2007	110,1	112,9	124,0	111,0	132,2	131,1
	2008	97,7	97,3	103,7	103,9	94,9	107,1
	2009	87,3	85,4	65,4	75,9	80,6	50,5
	2010	111,6	114,0	136,3	115,4	122,5	175,7
	2011	109,2	109,5	115,4	113,9	115,5	114,2
Середньорічний		103,6	104,0	107,5	103,7	108,2	110,2
Ступінь зносу ОФ, %	2010	63	66,8	84,3	89,1	58,7	83,0

Джерело: Побудовано автором за власними розрахунками та даними Державної служби статистики України [4]

Представлені на рис. дані свідчать про те, що незважаючи на поступове збільшення обсягів виробництва промислової продукції за останні роки, саме в розвитку промислових підприємств спостерігаються негативні тенденції. Продуктивність праці у промисловості ще не повернулася до показників докризового періоду (2007 р.). Зростання продуктивності праці у кризові роки якщо і відбувалося, то переважно за рахунок зменшення чисельності працівників. Цей процес є особливо очевидним у машинобудуванні у 2008–2011 рр. Кількість робітників за цей період зменшилася на 14,5%, а обсяги виробництва збільшилися майже на 11%. За результатами опитувань на місцях, тобто безпосередньо на підприємствах машинобудівної галузі, ми виявили, що зі зміною зовнішніх умов господарювання були надмірно скорочено штати, ліквідовано конструкторські й дослідно-конструкторські бюро, центральні заводські лабораторії. І без того слабка інноваційна діяльність промислових підприємств опинилася на межі згорання.

Наступний показник ефективності розвитку – фондовіддача, або рентабельність активів, визначається впливом стану основних виробничих фондів, які характеризуються ступенем зносу в машинобудуванні у 84,3%. Нині існує припущення, що від устаткування, яке вже функціонує 16–20 років, можна чекати виробництва нерентабельної продукції, а понад 20 років – його збиткового використання. Аналізуючи показники ступеня зносу устаткування, можна стверджувати, що зона рентабельної роботи підприємств машинобудівної галузі наразі не може досягти свого оптимального значення. Належне технічне обслуговування й модернізація дозволять зберегти працездатність устаткування, що забезпечить виробництво продукції, але не підвищить рівень її конкурентоспроможності.

Продуктивність праці також залежить від технічної озброєності. В умовах, коли не бракує робочих місць, освічених і кваліфікованих кадрів, незадовільна продуктивність праці може бути тільки наслідком фізичного й морального зношення матеріально-технічної бази. Неприпустиме фізичне та моральне зношення техніки в галузях промисловості є основною причиною низьких темпів їх розвитку, зниження рівня продуктивності праці й, відповідно, заро-

бітної плати і рівня життя. Інфляція майже цілковито «з'їдає» ефект від цього зростання.

Фізичне та моральне зношення техніки й технологій призводить до збільшення витрат праці, сировини і матеріалів, енергії, зростання витрат на ремонтні роботи, зниження якості та конкурентоспроможності продукції. Рентабельність продукції в машинобудуванні у середньому у 2010 році складала 6,6%.

Висновки. Проведений у статті аналіз стану, тенденцій і закономірностей розвитку промислових підприємств показав, що в їх розвитку спостерігаються негативні тенденції. Фундаментом в забезпеченні подальшого розвитку промислових підприємств повинно стати підвищення продуктивності. Необхідно навчитися ефективніше розпоряджатися своїми трудовими ресурсами й капіталом. В умовах економічної кризи стає ясно, що підвищення продуктивності – уже не бажана, а необхідна умова відновлення й збереження економічного росту. Використовуючи дані моніторингу продуктив-

ності праці, можна створити інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень стосовно забезпечення позитивних тенденцій розвитку та конкурентоспроможності промислових підприємств на ринку.

Література

1. Медоуз Д. Пределы роста. 30 лет спустя / Д. Медоуз, Й. Рандерс, Д. Медоуз; пер. с англ. – М.: Академкнига, 2007. – 342 с.
2. Сучасна економічна політика України: проблеми та стратегія розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-867.html>
3. Машинобудування в Україні: тенденції, проблеми, перспективи; за заг. ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 308 с.
4. Промисловість України у 2007–2010 роках. Статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державна статистична служба України. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства промислової політики України. – <http://industry.kmu.gov.ua>
6. Про внутрішню та зовнішню становище України у 2012 році : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – К.: НІСД, 2012. – 256 с. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/>
7. Промислова політика як чинник післякризового відновлення економіки України [Електронний ресурс]. – К.: НІСД, 2012. – 41 с. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>
8. Социально-экономический потенциал устойчивого развития : учебник; под. ред. проф. Л. Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – Сумы: Университетская книга, 2007. – 1120 с.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2012

References

1. Meadows, D., Randers, J., and Meadows, D. (2007). *Limits to Growth: The 30-Year Update*. Moscow: Akademkniga, 2007. 342 p. (in Rus.).
2. *Modern economic politics of Ukraine: problems and strategy of development*. Accessed at <http://www.info-library.com.ua/books-text-867.html> (in Ukr.).
3. Danilishin, B. (2007). *Engineer in Ukraine: tendencies, problems, prospects*. Nizhyn: Aspekt-Polygraph, 2007. 308 p. (in Ukr.).
4. Industry of Ukraine is in 2007–2010. *Statistical collection*, Government Statistical Service of Ukraine. Accessed at <http://ukrstat.gov.ua> (in Ukr.).
5. *The Official web-site of Ministry of Industrial Politics of Ukraine*, Accessed at <http://industry.kmu.gov.ua>
6. *About internal and external position of Ukraine in 2012: Annual Message of President of Ukraine in Verkhovna Rada of Ukraine, 2012*. Accessed at <http://www.president.gov.ua/>
7. *Industrial politics as factor of after crisis renewal of economy of Ukraine, 2012*. Accessed at <http://www.niss.gov.ua>
8. Miller, L. (Ukraine), Hens, L. (Belgium). *Socio-economic potential of sustainable development*. Sumy: University book, 2007. 1120 p. (in Rus).

Received 08.12.2012